

METODY A TECHNIKY SOCIÁLNÍHO VÝZKUMU

Zimní semestr 2014/2015

PEF ČZU

4. cvičení – shrnutí a závěrečné opakování,
stručné představení „otců zakladatelů“ sociologie

Vyučující: Ing. Jakub Petr

E-mail: petr@pef.czu.cz

Kancelář: PEF/E229

METODY A TECHNIKY SOCIÁLNÍHO VÝZKUMU

Závěrečné opakování

- Co je sociologický výzkum?
- Stručně vysvětlete tyto pojmy: „validita“ a „reliabilita“
- Uveďte charakteristiky „kvantitativního výzkumu“?
- Uveďte charakteristiky „kvalitativního výzkumu“?
- Za kolébku vědeckého, metodicky a teoreticky podloženého sociologického kvalitativního výzkumu je považována jaká škola?
- Které z technik sběru dat jsou vhodné pro kvantitativní výzkum? Vyjmenujte a alespoň jednu blíže vysvětlete.
- Které z technik sběru dat jsou vhodné pro kvalitativní výzkum? Vyjmenujte a alespoň jednu blíže vysvětlete. ●

METODY A TECHNIKY SOCIÁLNÍHO VÝZKUMU

Závěrečné opakování

- Stručně charakterizujte pojem "procedura". Uveďte alespoň 4 příklady výzkumných procedur.
- Stručně vysvětlete co je: „konceptualizace“.
- Stručně vysvětlete co je: „operacionalizace“.
- Jaké jsou „logické kroky empirického modelu výzkumného problému?“
- Uveďte „formát/typy otázek“ v dotazníku a stručně je charakterizujte.
- Uveďte „základní druhy kategorií odpovědí“ na uzavřené otázky.
- Jaké jsou nejčastější „chyby při tvoření otázek“ a uveďte příklady

METODY A TECHNIKY SOCIÁLNÍHO VÝZKUMU

Závěrečné opakování

- Jaký je rozdíl mezi „žargonem“ a „slangem“?
- Kdo ve svém díle poprvé užil pojem "sociologie"?
- Za průkopníka "zúčastněného pozorování" je považován?

Auguste Comte

- 1798 – 1857, zemřel v kruhu svých nejvěrnějších žáků
- byl francouzský matematik, společenský reformátor a originální myslitel, zakladatel pozitivismus a jeden ze zakladatelů sociologie
- **Poprvé používá/zavádí pojem „Sociologie“**
- V souvislosti s filosofií Augusta Comta byl také zaveden pojem **pozitivismus**.
- **Pozitivismus je epistemologické a metodologické stanovisko, případně způsob myšlení, který se chce vyhnout spekulaci a vycházet jen z „daného“, tj. z jednotlivých ověřitelných faktů**
(je kriticky zaměřen proti metafyzice, ontologii a všem spekulativním myšlenkovým proudům)
-*„Nakonec v pozitivním stádiu lidský duch, vědom si, že nelze nabýt absolutních poznatků, vzdává se hledání původu a účelu vesmíru, stejně jako poznání vnitřních příčin jevů, aby se pomocí velmi složitého usuzování a pozorování věnoval objevování jejich skutečných zákonů, tj. jejich stálých vztahů následnosti a podobnosti.“*

Auguste Comte

- Auguste Comte žil v porevolučních událostech ve Francii. Hlavním cílem jeho učení bylo zaměřeno na reformu společnosti, obnovu morálních hodnot a stability.
- **Zákon tří stádií:**
- 1) Stadium teologické neboli fiktivní
- 2) Stadium metafyzické neboli abstraktní
- 3) Stadium vědecké neboli pozitivní
- Zákonem tří stádií dokládá v prvních dvou stádiích vývoj myšlení lidského jedince i lidstva jako celku a ve třetím stádiu pak nabízí svou vizi ideálního společenského zřízení.

Auguste Comte

- Ačkoliv je jeho dílo jistě významné a inspirativní, do pozdějších dob se zachoval hlavně název oboru.
- Schopnost sociologie fungovat jako stabilizátor společenského řádu na základě poznání zákonů fungování společnosti byla v dílech jeho nástupců zpochybněna.
- Mimo jiné i proto, že mnozí sociologové vůbec nesouhlasili s myšlenkou, že takové zákony existují. Povaha Comtovy sociologie je snadněji pochopitelná uvážíme-li, že se snažil, jako mnozí zakladatelé společenských věd v 19. století, vytvořit sociologii po vzoru přírodních věd, resp. fyziky.
- Inspiroval se u Descarta a Bacona
- **Nejvýznamnější dílo: Kurz pozitivní filosofie**

Auguste Comte

- Zdroj obrázku: <http://skepticism.org/timeline/september-history/8576-death-philosopher-auguste-comte.html>
- <http://www.litkicks.com/topic/french?page=1>

Karl Marx

- 1818 – 1883, byl německý filosof/idealista, politický publicista, kritik klasické ekonomie se silným ekonomickým zaměřením, teoretik dělnického hnutí, socialismu a komunismu
- Marx sám sebe nepovažoval za sociologa, ale jeho dílo má významnou sociologickou složku a ovlivnilo celou řadu sociologů
- Myšlení a dílo tradičně rozdělováno na 2 epochy: „Mladý Marx“ a „Zralý Marx“
- **„Marxismus“ – základem marxismu je historický a dialektický materialismus (materialistické pojetí dějin): založené na ekonomických zákonitostech**
- Pracuje společně s Fridrichem Engelsem
- **Ve společnosti je přítomen konflikt mezi ovládanými a vládnoucími, který bude odstraněn zrušením soukromého vlastnictví výrobních prostředků a nastolením beztrždní, komunistické společnosti.**

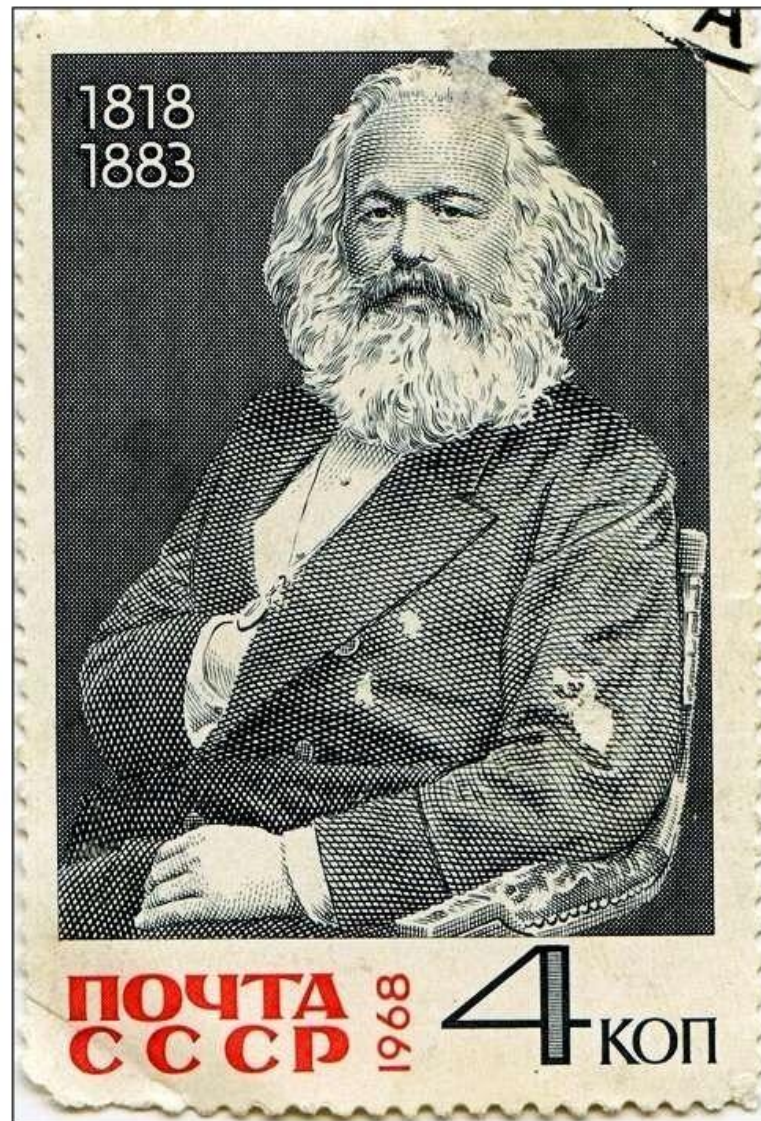
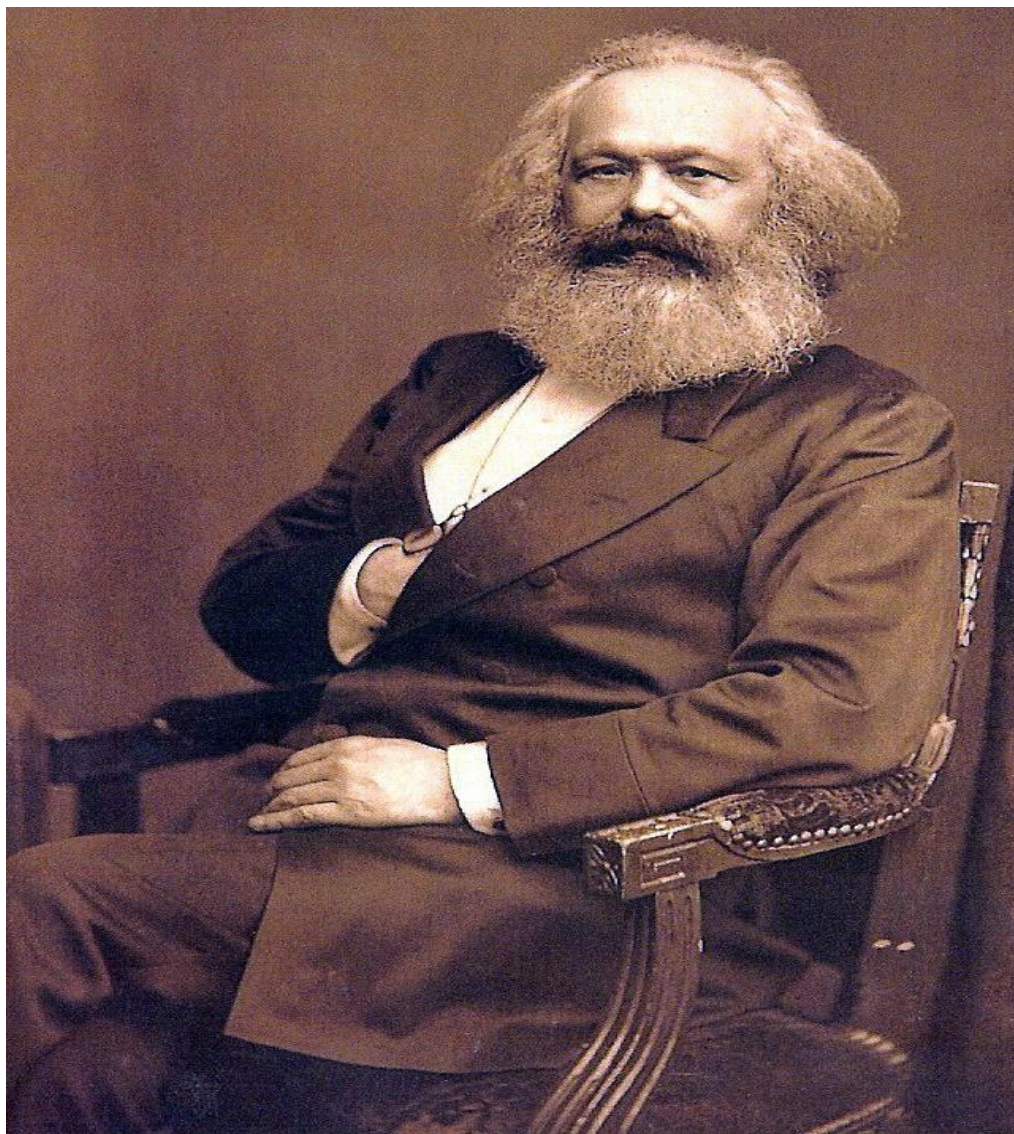

Karl Marx

- Jeho vliv byl obrovský a z jeho myšlenek vyšla celá řada směrů v levé části politického spektra, a to jak oficiální ideologie socialistických států (marxismus-leninismus), tak nejrůznější variace neortodoxního marxismu, například frankfurtská škola.
 - Jeho teorie byly pozdějšími marxisty interpretovány různě až protikladně
 - **Hlavní dílo: Kritika politické ekonomie (Kapitál)**, nedokončené, posmrtně vydané F.Engelsem
 - **Podstatou je kritika kapitalistické společnosti, způsobu výroby a distribuce statků**
 - **Komunistický manifest** – 1848, sjezd komunistů v Londýně, podává nauku o třídní boji
 - Heslo: „Proletáři všech zemí, spojte se!“
-

Karl Marx

- Zdroj obrázků: http://en.wikipedia.org/wiki/Karl_Marx#mediaviewer/File:Karl_Marx_001.jpg
- <https://www.pinterest.com/pin/45247171229580794/>

Georg Simmel

- 1858 – 1918, byl německý filosof a sociolog, **představitel formální sociologie (tzv. formy zespolečnění – formy společenských vztahů) a filosofie života, teoretik kultury**
- „**Nadčasový myslitel**“
- Simmel se tedy nezabýval zkoumáním společnosti jako celku, nevěnoval se minulosti ani budoucnosti, čímž se lišil od svých vrstevníků či současníků
- Předmětem jeho zájmu byla analýza současného života společnosti
- **Zajímaly ho obecné formy vztahů, které nejsou vázány časově ani prostorově** – zde je vidět inspirace u „transcendentální filosofie“, kritické filosofie jednoho z největších evropských velikánů/myslitelů, klasika Immanuela Kanta

Georg Simmel

- Formy vztahů např.: vztahy nadřazenosti a podřazenosti, dělby práce, konkurence, vytváření stran, reprezentace, vnitřní konsolidace apod.
- Tyto formy lze nalézt v rozmanitých sociálních skupinách lišících se cíli i významem (stát, rodina, církve aj.)
- Jeho myšlenkové pochody, pojetí sociologie a dílo ovlivnilo americkou sociologii na Chicágské škole
- **Významné dílo: Filosofie peněz**
(otázka duchovního významu hospodářského života)
- **Peníze v moderní kultuře a jiné eseje**
- Byl spoluzakladatelem „Německé sociologické společnosti“

Georg Simmel

- Zdroj obrázku: <http://timetoeatthedogs.files.wordpress.com/2012/03/georg-simmel1.jpg>

Max Weber

- 1864 – 1920, narozen do vysoce postavené rodiny, byl německý sociolog a ekonom
- **Jeho sociologické úvahy se věnují náboženství, moci a byrokracii**
- Weber je často považován za zakladatele moderní sociologie, neboť
- **A) předložil ucelenou filosofii sociální vědy vymezující systematický rámec sociologického přístupu a stanovující základní problémy sociologie**
- **B) na základě empirického zkoumání moderní společnosti identifikoval řadu klíčových témat, která se stala ústředními tématy dalších sociologických diskusí**
- **C) v nejrůznějších tematických oblastech zachytil základní charakteristiky moderní industriální společnosti (např. úvahy o byrokracii)**

Max Weber

- Dle Webera je cílem sociologie porozumět významu jednání na základě budování formálních modelů (ideálních typů) jednání a jejich srovnávání.
- „Ideální typ“ je důležitý pojem, který zavedl Max Weber (umělý intelektuální konstrukt)
- Pro popis a zkoumání společenské skutečnosti může být užitečné zvolit typického reprezentanta nějaké třídy jevů a idealizovat či jednostranně zdůraznit, čím se vyznačuje, případně odlišuje od jiných
- Ideální typ je tedy umělá konstrukce sociologa, která mu má umožnit zřetelný popis toho, co na dané třídě jevů pokládá za charakteristické, a zároveň ji lépe pochopit.

Max Weber

- Dle Webera je úkolem sociologie popis a výklad sociálních jevů (porozumění motivům jednání).
- Weber je zakladatelem významného sociologického směru – tzv. **chápací sociologie** (tzv. **rozumějí sociologie**)
- Ta usiluje o poznání subjektivního smyslu sociálního jednání, které je posuzováno v konkrétních významových souvislostech, jež aktéry vedly k danému jednání, nebo jež byly tímto jednáním, třeba i neuvědoměle, vytvořeny.
- **Nejvýznamnější/nejproslulejší dílo:**
Protestantská etika a duch kapitalismu – otázka vztahu mezi vznikem kapitalismu a náboženstvím ve východních kulturách
- Kritik Karla Marxe a marxismu
- Spoluzakladatel „Německé sociologické společnosti“

Max Weber

- Zdroj obrázku: <https://jrbenjamin.files.wordpress.com/2014/06/max-weber.jpg>

Émile Durkheim

- 1858 – 1917, umírá duševně zmrzačený, jeho milovaný syn zahynul na srbské frontě v První světové válce
- významný francouzský sociolog, který byl velice pracovitý
- **V roce 1895 zakládá první katedru sociologie v Evropě** a v roce 1898 také jeden prvních odborných sociologických časopisů
- **Jeho úvahy se věnují dělbě práce ve společnosti, sebevraždě, kolektivnímu vědomí, náboženství, sociální patologii aj.**
- Durkheimovo pojetí sociologie: rozvíjí osvícenskou i konzervativní tradici (inspiruje se u J.J.Rousseaua, de Montesquieua a Comta – pozitivistický přístup a budování sociologie jako exaktní vědy popisující objektivní sociální skutečnosti)
- Vytyčil cíl a metodu sociologické vědy
- V té době silná odezva evolucionismu Herberta Spencera (Durkheim se v některých tématech se Spencerem rozchází, ale v něčem se jejich názory shodují)

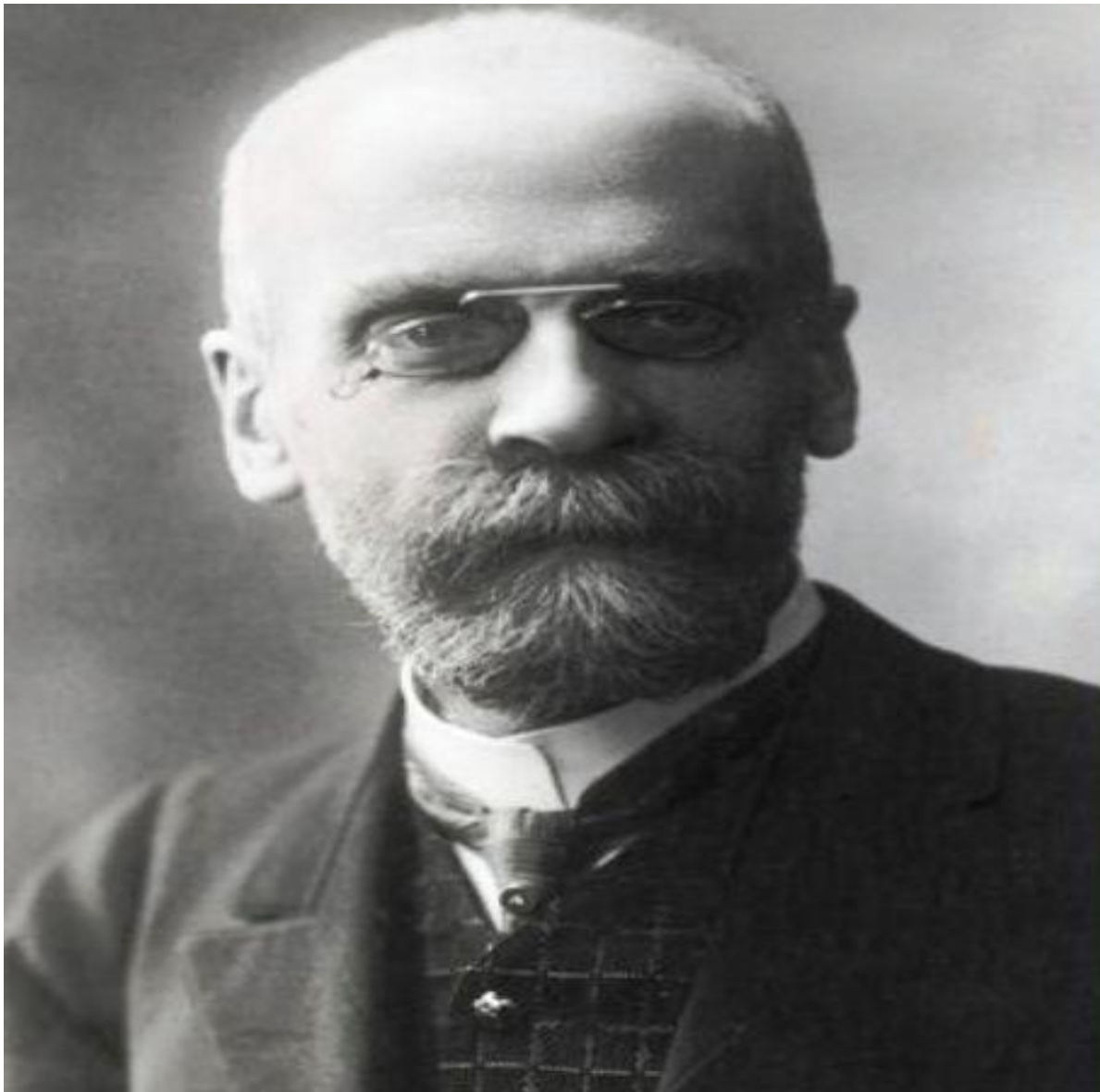
Émile Durkheim

- **Zavádí odborné pojmy a koncepty (např. Anomie)**
- **„Koncept sociálního faktu“ – struktury a kulturní normy a hodnoty, které jsou vnější a mají tzv. donucovací charakter na jednotlivé aktéry**
- **A) Sociální fakt – materiální (společnost)**
- **B) Sociální fakt – nemateriální (morálka, kol. vědomí)**
- **Zaměřuje se na makrosociální fakta – velký vliv na vznik strukturálního funkcionalismu (společnost jako komplexní sociální systém složený ze struktur, které plní jednotlivé funkce, sociální struktury tvarují společnost jako celek)**
- **Významné díla: Společenská dělba práce, Pravidla sociologické metody a Elementární formy náboženského života**
- **Jeho synovec a žák byl Marcel Mauss – jeho nejznámější dílo je Esej o daru**

Émile Durkheim

- Zdroj obrázku: <http://abordandosociologia.blogspot.cz/2012/02/abordagem-sobre-emile-durkheim.html>

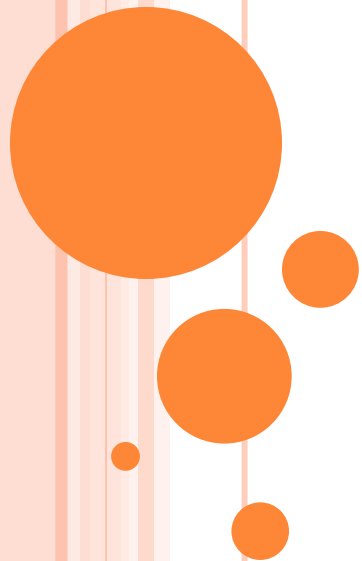
Prostor pro Vaše otázky.

**Co se Vám ve výuce líbilo nebo
naopak nelíbilo?**

**Co byste ve výuce uvítali či co
jste postrádali?**

**DĚKUJI ZA POZORNOST
A
HEZKÝ ZBYTEK DNE**

- Zdroje:
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Auguste_Comte
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Karl_Marx
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Georg_Simmel
- http://cs.wikipedia.org/wiki/Max_Weber
- http://cs.wikipedia.org/wiki/%C3%89mile_Durkheim
- Mehring, Franz, *Karl Marx: The Story of His Life* (Routledge, 2003) pg. 75
- John Bellamy Foster. "Marx's Theory of Metabolic Rift: Classical Foundations for Environmental Sociology", *American Journal of Sociology*, Vol. 105, No. 2 (September 1999), pp. 366–405.
- F. Wheen: *Marxův Kapitál*. Praha 2007, s. 16 a 18.
- K. Marx: *Differenz der demokritischen und epikureischen Naturphilosophie nebst einem Anhang*
- Jost Hermand: *Heinrich Heine*, Köln – Weimar 2007, kap. „Heine und Marx“, s 85n.
- F. Wheen: *Marxův Kapitál*. Praha 2007, s. 28.
- G. North: *Marx jak ho málokdo zná*, s. 5
- F. Wheen: *Marxův Kapitál*. Praha 2007, s. 33—34.
- G. North: *Marx jak ho málokdo zná*, s. 7–8“
- G. North: *Marx jak ho málokdo zná*, s. 16“
- MURAVCHIK, Joshua. *Nebe na zemi: vzestup a pád socialismu*. 1.. vyd. Praha : BB art, 2003. s. 78
- G. North: *Marx jak ho málokdo zná*, s. 9
- F. Wheen: *Marxův Kapitál*. Praha 2007, s. 36–37.
- F. Wheen: *Marxův Kapitál*. Praha 2007, s. 54.
- F. Engels: *Řeč nad hrobem Karla Marxe*
- G. North: *Marx jak ho málokdo zná*, s. 9–10“
- G. North: *Marx jak ho málokdo zná*, s. 11
- F. Engels: *Über historischen Materialismus*
- H. J. Störig: *Malé dějiny filosofie*. Kostelní Vydří 2000, s. 373—374.
- G. North: *Marx jak ho málokdo zná*, s. 15 a 16

- M. Petrusek, Stručná biografie a bibliografie. In: G. Simmel, *Peníze v moderní kultuře*, str. 193-204.
- M. Petrusek, Proč číst Simmela? In: G. Simmel, *Peníze v moderní kultuře*, str. 159-192.
- *Ottův slovník naučný nové doby*, heslo Simmel, Georg . Sv. 10, str. 1239.
- G. Simmel, *Peníze v moderní kultuře a jiné eseje*. Praha: SLON 1997. Se studií, životopisem a bibliografií od M. Petruska
- G. Simmel, *Filosofie peněz*. Praha: Academia 2011

